

Recenzja rozprawy doktorskiej
mgr Moniki Setkowicz

**„Notariusz jako gwarant bezpieczeństwa obrotu prawnego
w Unii Europejskiej”**

Wrocław 2024, ss. 199.

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska została napisana w Katedrze Prawa Międzynarodowego i Europejskiego WPAiE Uniwersytetu Wrocławskiego, pod kierunkiem prof. dr hab. Dagmary Kornobis-Romanowskiej. Jest to praca z dyscypliny nauk prawnych, w dziedzinie prawa europejskiego.

Przewód doktorski pani Moniki Setkowicz został otwarty w 22 maja 2017 roku. Oznacza to, że warunki stawiane rozprawom doktorskim, a zarazem cechy, jakie powinna wykazywać przedmiotowa dysertacja, zostały określone w ustawie z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2017 r. z późn. zm.) w zw. z art. 175 ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r., poz. 1669), zgodnie z którym „rozprawa doktorska”, przygotowywana pod opieką promotora albo pod opieką promotora i promotora pomocniczego, powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne rozwiązanie problemu w oparciu o opracowanie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne, lub oryginalne dokonanie artystyczne, oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej oraz umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej”.

I. Ocena wyboru tematu rozprawy i zakresu analizy rozprawy

1. Przedstawiona mi do oceny rozprawa Moniki Setkowicz pt. „Notariusz jako gwarant bezpieczeństwa obrotu prawnego w Unii Europejskiej” dotyczy roli i zadań notariusza w systemie ochrony prawnej w Unii Europejskiej (EU) oraz form czynności notarialnych i ich związków z realizacją swobód unijnego rynku wewnętrznego, kompetencji i obowiązków notariusza wynikającymi z prawa UE. Celem rozprawy było wykazanie, że notariusz, szczególnie w modelu notariatu

łacińskiego, pełni kluczową rolę w zabezpieczaniu transakcji prawnych na terenie rynku wewnętrznego UE, gwarantując pewność prawa oraz ochronę praw uczestników obrotu prawnego. Celem pracy była, innymi słowy, odpowiedź na pytanie czy notariusz rzeczywiście pełni funkcję gwaranta bezpieczeństwa obrotu prawnego w Unii Europejskiej, oraz w jakim stopniu jego działalność przyczynia się do stabilności i pewności prawa w transgranicznych transakcjach prawnych? Autorka stawia tezę (aczkolwiek uważam, że powinna być nazywana hipotezą i podlegać weryfikacji w toku analizy), że notariusz w państwach członkowskich UE, realizujących model notariatu łacińskiego, odgrywa istotną rolę nie tylko na poziomie krajowym, ale również w zakresie transgranicznego obrotu prawnego, co ma szczególne znaczenie w kontekście funkcjonowania rynku wewnętrznego UE.

2. Odpowiednio do zakładanego celu, Monika Setkowicz rozpoczyna swoją analizę od zdefiniowania pojęć bezpieczeństwa prawnego i bezpieczeństwa obrotu prawnego, które stanowią fundament dla roli notariusza. W pracy stwierdza, że notariat w systemie prawnym Unii Europejskiej stanowi szczególny rodzaj jurysdykcji prewencyjnej, której zadaniem jest zapobieganie sporom prawnym i ochrona praw uczestników obrotu prawnego. Zwraca uwagę, że tradycyjna funkcja notariatu, obejmująca m.in. sporządzanie aktów notarialnych, uzyskuje szczególne znaczenie w kontekście transgranicznym, gdzie notariusz staje się kluczowym gwarantem pewności prawa.
3. Praca zawiera bogatą analizę różnych aspektów roli notariusza, obejmując zarówno jego funkcje w krajowych systemach prawnych, jak i w systemie unijnym. Autorka szeroko analizuje kompetencje notariusza wynikające z prawa krajowego oraz unijnego, uwzględniając aspekty prewencyjne i odpowiedzialności cywilnej notariuszy. Jest to solidnie ugruntowane badanie, które w szczególności koncentruje się na modelu notariatu łacińskiego, co stanowi ważny wkład w badania nad europejskim systemem ochrony prawnej.
4. Stwierdzam zatem, że treść recenzowanej pracy doktorskiej odpowiada tematowi określonymu w jej tytule, tzn. ww. zarys ram analizy pozwala na stwierdzenie, że treść pracy jest zgodna z jej tytułem, temat jest właściwy dla pracy naukowej i wykazuje cechy oryginalności w ujęciu i sposobie analizy.

II. Ocena struktury rozprawy i przyjętej metodologii badań

5. Struktura każdej pracy naukowej i przyjęta w niej metodologia badawcza wpływają bezpośrednio na jej wartość poznawczą i zwłaszcza naukową. Dlatego zaletą każdej większej pracy naukowej jest przedstawienie, najlepiej już we wstępie, uzasadnienia wyboru tematu i sprecyzowanie zakresu pola badawczego, a także wyraźne postawienie hipotez pracy / pytań badawczych oraz wskazania na czym polega wkład wyników badań w rozwój dyscypliny naukowej, w której Autorka ubiega się o

nadanie stopnia naukowego. Autorka, co do zasady, dochowała wymogów w tym zakresie.

6. Moja ocena układu pracy, podziału treści, kolejności rozdziałów jest pozytywna. Struktura pracy jest w zamyśle dobra i umożliwia dyskusję na poszczególne tematy i problemy. Recenzowana praca doktorska, wraz z wykazami, liczy 199 stron, a sama treść merytoryczna to ok. 160 strony, nie jest więc to praca rozległa. Analiza została podzielona na trzy rozdziały i zasadniczo nieliczne podrozdziały. Rozdziały zachowują właściwe proporcje względem siebie.
7. Metodologia – zgodnie z zapowiedzią Doktorantki ze wstępu, to przede wszystkim metoda dogmatyczna, która w naukach prawnych jest jedną z podstawowych metod wykorzystywanych do analizy i interpretacji prawa. Jej główne cechy to analiza norm prawnych. Słusznie Doktorantka koncentruje się na szczegółowej analizie norm prawnych, ich struktury, treści, a w za mało uwagi poświęca jednak stopniu wzajemnych relacji norm z systemów prawnych Unii i państw członkowskich. Doktorantka bada teksty przepisów prawnych, ich literalne znaczenie oraz interpretacje orzecznictwa i doktryny, jednak w tym ostatnim aspekcie (doktryny) mam pewne uwagi krytyczne, o czym będzie mowa.
8. Celem pracy badawczej, zgodnie z tą metodą, jest systematyzowanie i uporządkowanie przepisów prawnych w logiczny i spójny sposób. Autorka to osiąga na dobrym poziomie. Wskazana metoda wymaga, aby posługiwać się różnymi metodami interpretacyjnymi, takimi jak wykładnia gramatyczna (dosłowne znaczenie tekstu), wykładnia celowościowa (intencja ustawodawcy), wykładnia systemowa (umiejscowienie normy w systemie prawa) oraz wykładnia historyczna (kontekst historyczny uchwały normy). W tym zakresie uzyskany w Doktoracie rezultat także jest dobry.
9. Przy użyciu metody dogmatycznej można rozwiązywać problemy praktyczne, interpretować normy w konkretnych przypadkach i tworzyć teorie prawnicze, które mogą być zastosowane w praktyce – tu zauważam pewne braki, o czym będzie szerzej mowa. Wreszcie - dogmatyka prawna nie tylko interpretuje i systematyzuje obowiązujące prawo - ale również krytycznie ocenia istniejące normy i proponuje zmiany w celu ulepszenia systemu prawnego. Tu, jak wspominałam w dalszej części recenzji, Autorka niechętnie wychodzi ze swojej strefy komfortu, w przeważającej mierze zestawia poglądy z powoływanych prac, rzadziej dokonuje krytyki o prezentacji własnej opinii.
10. Dodatkowo, Autorka zastosowała metodę komparatystyczną, co pozwoliło na uwzględnienie różnic między modelami notariatu funkcjonującymi w różnych państwach członkowskich UE. To świadczy o odpowiednim podejściu do tematu i umiejętnym łączeniu teorii z analizą porównawczą. Zastosowanie metody komparatystycznej przyniosło korzyści, zwłaszcza w zakresie analizy różnic między modelami notariatu w poszczególnych państwach członkowskich UE. Niemniej jednak, można było rozważyć zastosowanie również metody empirycznej, aby uzupełnić rozważania teoretyczne o praktyczne aspekty funkcjonowania notariatu.

11. Podsumowując, zważywszy na ww. uwagi i wnioski, moja ocena w tym zakresie jest pozytywna.

III. Ocena merytoryczna rozprawy

W tej części recenzji ocenię problematykę pracy doktorskiej w ujęciu merytorycznym, tak co do stawianych hipotez / tez, jak i argumentacji i podjętych wniosków.

12. Stwierdzam, wyprzedzając tok rozważań, że praca doktorska mgr Setkowicz stanowi trafny opis i analizę materii, postawionej w tytule. Analizie tej towarzyszą, aczkolwiek nieczęsto, komentarze i oceny własne Autorki, które mają cechy oryginalności i uwzględniają dorobek nauki w tym zakresie oraz właściwe dokumenty, źródła prawa i relewantne orzecznictwo sądowe.

13. W rozdziale pierwszym „Bezpieczeństwo prawne a bezpieczeństwo obrotu prawnego w UE” Autorka przedstawia szczegółowe ustalenia dotyczące pojęcia bezpieczeństwa prawnego oraz jego znaczenia w kontekście obrotu prawnego. Omawia różnicę między bezpieczeństwem prawnym a pewnością prawa, zwracając uwagę na ich znaczenie w systemie prawa UE, podkreśla, że bezpieczeństwo prawne, jako zasada ogólna prawa UE, stanowi podstawę dla prawidłowego funkcjonowania rynku wewnętrznego UE, a notariusz pełni w tym zakresie funkcję kluczowego strażnika.

14. Drugi rozdział „Pozycja notariusza w systemie ochrony prawnej w UE” poświęcony został analizie pozycji notariusza w systemie ochrony prawnej UE. Autorka wskazuje, że notariusz, jako organ prewencyjnej ochrony prawnej, odgrywa kluczową rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa transakcji prawnych. Przeprowadza również szczegółową analizę przymusu notarialnego, który jest jednym z narzędzi ochrony prawnej. Porównując różne modele notariatu funkcjonujące w państwach członkowskich UE, Autorka wykazuje, że model łaciński notariatu, oparty na zasadzie prewencyjnej jurysdykcji, jest najlepiej dostosowany do potrzeb rynku wewnętrznego UE.

15. W rozdziale trzecim „Rola i zadania notariusza w wykonywaniu swobód rynku wewnętrznego UE” Autorka koncentruje się na roli notariusza w kontekście swobody przepływu usług, towarów, osób i kapitału w ramach rynku wewnętrznego UE. Praca podkreśla, że notariusz nie tylko zabezpiecza legalność transakcji prawnych, ale także przyczynia się do stabilności rynku wewnętrznego poprzez pełnienie funkcji prewencyjnych. Autorka analizuje także wpływ unijnych rozporządzeń, w tym rozporządzenia nr 650/2012 dotyczącego jurysdykcji w sprawach spadkowych, na działalność notariuszy i ich kompetencje w obrocie transgranicznym.

16. Na podstawie przeprowadzonych badań Autorka dochodzi do wniosku, że notariusz w Unii Europejskiej pełni kluczową rolę w zabezpieczeniu bezpieczeństwa prawnego, szczególnie w transgranicznym obrocie prawnym. Notariat łaciński, będący dominującym modelem w większości państw członkowskich UE, jest skutecznym narzędziem ochrony prawnej, a notariusz, dzięki swojej prewencyjnej funkcji, przyczynia się do zmniejszenia ryzyka prawnego i stabilizacji systemu prawnego.
17. Zasadnie pani Doktorantka podkreśla, że funkcja notariusza ewoluuje, stając się coraz bardziej związana z wykonywaniem zadań wynikających z prawa unijnego, co wymaga nie tylko znajomości prawa krajowego, ale również przepisów unijnych. W związku z tym notariusz w UE staje się „notariuszem unijnym”, którego działalność przekracza granice państw członkowskich i ma bezpośredni wpływ na funkcjonowanie rynku wewnętrznego. Myślę, że koncepcja „notariusza unijnego” mogłaby zostać szerzej rozwinięta przez Autorkę.
18. Pani Magister zwraca uwagę, że rola notariusza w systemie ochrony prawnej UE nie jest w pełni doceniana, a reforma tego zawodu powinna zmierzać w kierunku umocnienia jego pozycji jako strażnika bezpieczeństwa prawnego w obrocie transgranicznym. Praca postuluje także wzmocnienie jurysdykcji prewencyjnej notariuszy w UE, co miałyby na celu dalszą poprawę jakości świadczonych przez nich usług oraz zwiększenie efektywności systemu ochrony prawnej.
19. Doktorantka formułuje kilka postulatów *de lege ferenda*, które mogłyby przyczynić się do dalszego wzmocnienia pozycji notariusza w UE. Stwierdza, że konieczne jest wzmocnienie roli notariusza jako organu ochrony prawnej na poziomie unijnym, co powinno znaleźć wyraz w unijnych aktach prawnych. Warto rozważyć dalsze ujednoczenie przepisów dotyczących kompetencji notariuszy w państwach członkowskich UE, aby zapewnić większą spójność systemu ochrony prawnej w ramach rynku wewnętrznego. Należy podjąć też, wg. Autorki, działania mające na celu większą integrację notariuszy z systemem unijnym, poprzez odpowiednie szkolenia i dostosowanie ich działalności do wymogów prawa unijnego.
20. Autorka słusznie zauważa i to odpowiednio argumentuje, że działalność notariusza ma szczególne znaczenie w kontekście jednolitego rynku UE, gdzie ochrona interesów obywateli i firm w transakcjach krajowych i transgranicznych staje się coraz bardziej istotna. Jako prawnik publiczny, notariusz działa w imieniu państwa, zapewniając zgodność dokumentów z prawem, co podkreśla jego szczególne znaczenie w systemie prawnym Unii.
21. Jak podkreśla Doktorantka, jednym z kluczowych zadań notariusza jest prewencyjna ochrona interesów stron poprzez sporządzanie aktów notarialnych, które mają szczególną moc dowodową i egzekucyjną. Dzięki temu, akty notarialne są niezaprzeczalnym dowodem istnienia i treści transakcji, co redukuje ryzyko sporów prawnych. Prewencyjna funkcja notariusza wzmacnia zaufanie stron do transakcji, co

jest niezbędne do stabilnego funkcjonowania rynku, zarówno krajowego, jak i wspólnego rynku UE. Ta problematyka została w doktoracie poprawnie omówiona.

22. W ramach Unii Europejskiej notariusze pełnią funkcję strażników bezpieczeństwa prawnego, szczególnie w transakcjach transgranicznych. Dzięki kompetencjom i umocowaniu w krajowym porządku prawnym, są oni odpowiedzialni za zapewnienie, że strony są świadome swoich zobowiązań prawnych, co minimalizuje ryzyko naruszeń prawa i zapewnia zgodność z unijnymi przepisami. Autorka zauważa ten fakt i przykładowo, w obszarze prawa spadkowego, charakteryzuje rozporządzenie UE nr 650/2012, dotyczące międzynarodowych spraw spadkowych. Regulacja ta daje notariuszom możliwość wystawiania Europejskiego Poświadczenia Spadkowego, które jest uznawane we wszystkich państwach członkowskich UE. Takie narzędzia prawne przyczyniają się do uproszczenia procedur i zwiększenia pewności prawa w sprawach transgranicznych. W tym zakresie analiza jest także na dobrym poziomie.
23. Notariusze, działają jako osoby publicznego zaufania, co nadaje ich aktom charakter urzędowy i poświadczający. Sporządzone przez nich akty notarialne mają moc dowodową, co oznacza, że ich treść jest uznawana z idia prawdziwą i niepodważalną w postępowaniach sądowych. Ponadto, akty te mają moc egzekucyjną, bez konieczności przeprowadzania dodatkowych postępowań, co znacząco przyspiesza procedury prawne, np. przy windykacji zobowiązań wynikających z umów. Doktorantka zauważa te kwestie, niemniej tu zdecydowanie więcej przydałoby się krytyki, jak także pewna kontekstowość analizy.
24. Podobną uwagę mam co do kolejnej strefy aktywności notariuszy, o których pisze Autorka, a mianowicie działania notariusza w sposób neutralny, reprezentując interesy obu stron transakcji, co wyróżnia notariusza spośród innych zawodów prawniczych. Jego działania opierają się na zasadzie pełnej bezstronności, co dodatkowo buduje zaufanie stron do legalności i poprawności dokonywanych czynności prawnych. Przy takich problemach powinna znaleźć się jednak tu pogłębiona refleksja na temat "bezstronności" i jej zagrożeń w XXI wieku. Skoro mowa o XXI wieku, to zauważam brak w analizie odniesienia się do wpływu rozwoju technologicznego na ww. problemy, wykorzystywania przez notariusza (lub nie) technik i metod, zwłaszcza różnych form AI.
25. Autorka zasadnie opisuje rolę notariusza w transakcjach międzynarodowych, zwłaszcza w przypadku przenoszenia własności nieruchomości, kontraktów handlowych czy dziedziczenia majątku. W kontekście integracji europejskiej i swobodnego przepływu osób oraz kapitału, notariusz zapewnia, że transakcje te są prawnie skuteczne zarówno w kraju, jak i w innych państwach członkowskich. Rozporządzenia unijne, takie jak rozporządzenie *Bruksela I bis (1215/2012)* dotyczące jurysdykcji i uznawania wyroków, również wspierają działania notariuszy, umożliwiając im udział w transgranicznych postępowaniach dotyczących ochrony prawnej. Te elementy pojawiają się, ale są dość podręcznikowo przedstawiane.

26. Doktorantka zasadnie przedstawia współczesnego notariusza, nie tylko jako strażnika prawa narodowego, ale również elementu ustrojowego systemu prawnego UE. W tym świetle zabrakło analizy na ile jest on zobowiązany do działania zgodnie z zasadą lojalnej współpracy, a wynikającą z art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej. A to dzięki tej zasadzie, akty notarialne wydawane przez notariuszy są uznawane przez sądy i organy administracyjne innych państw członkowskich, co ułatwia transgraniczne transakcje prawne i wzmacnia pewność obrotu prawnego na poziomie europejskim. Wydaje mi się, że Doktorantka miała okazję, z której nie skorzystała, aby dodać nieco nowej warstwy dogmatyki swoim rozważaniom w tym zakresie.
27. Najciekawsze w pracy wydają mi się wątki prawonoporównawcze, tj. model łański v. inne, rola notariusza w Stanach Zjednoczonych i rozważania o wpływie tych modeli na bezpieczeństwo obrotu (s. 65-66). W kilku miejscach przy przeglądzie literatury Autorka napisała o tym ciekawie, dając wyraz co myśli sama i wskazując, który z Autorów/-ek napisał najtrafniej o tych problemach (np. s. 27), ciekawe są (s. 143) rozważania o usługowym aspekcie zawodu notariusza, z własnymi przemyśleniami na ten temat. Doktorantka podała własną definicję bezpieczeństwa obrotu prawnego (s. 42, 43), ciekawy i wartościowy jest przykład z praktyki, tj. bezpieczeństwa obrotu prawnego w kontekście obrotu nieruchomościami (s. 47). Dobrze zostały przedstawione kompetencje notariuszy w sprawach rozwodowych (s. 85), gdzie Doktorantka pisze o pozasądowym postępowaniu rozwodowym w Estonii, Rumunii. Tu ciekawe by było dopisanie jak to się ma np. do mediacji w takich sprawach, w których ugoda przed mediatorem jest zatwierdzana przez sąd. Szkoda, że nie wspomina Autorka o tym, zwłaszcza że w przestrzeni fachowej jest ten problem często poruszany. Na uznanie zasługują liczne podsumowania, są dobre po każdym rozdziale.
28. W pracy doceniam też precyzję w analizie norm prawnych, zarówno krajowych, jak i unijnych oraz przedstawiania stanowisk z powoływanych prac.

Mam, co jest zadaniem recenzenta, słowa krytyki.

29. Podrozdział dotyczący zasad ogólnych prawa UE i ich kilku, istotnych dla pracy, przykładów, pozostawia niedosyt. Generalnie ujmując rzecz, jest to „ryzykowny” podrozdział, Autorka podejmuje się zadania, któremu poświęcono tomy literatury. I tu niestety Autorka, rozpoczynając rozważania, odwołuje się do podręczników, w tym o charakterze bryku. To nie jest satysfakcjonujące, nie jest to właściwy poziom literatury dla doktoratu. Szczęśliwie znalazłem odwołania do jednej z podstawowych prac, tj. Takis Tridimas, “The General Principles of EU Law” (Oxford University Press, 2007). Tridimas przedstawia zasady prawa unijnego, w tym bezpieczeństwo prawne, które są kluczowe dla działalności notarialnej w kontekście unijnym. To źródło uzupełnia i zapelnia w jakiejś mierze ów niedosyt. Dodatkowo szkoda, że Autorka nie nawiązuje w tych ogólnych rozważaniach, które zasadniczo są

podsumowaniem poglądów z literatury, do problemów przedmiotowych tej pracy doktorskiej, analiza zyskała by na wartości.

30. Wobec braku wyjaśnienia jak Autorka rozumie pojęcie „zasad” i w jakim (którym) rozumieniu używa ich w pracy i czy robi to konsekwentnie (a wydaje mi się, że nie), podkreślić wypada, że warto było tu dodać (pod)rozdział filozoficzno-teoretyczny, zając się zwłaszcza *dworkinowskim* podziałem na zasady prawne *sensu largo*, których cechą charakterystyczną jest to, że w odróżnieniu do reguł, które mogą zostać spełnione albo nie, podlegają wyważaniu. Zasady prawne odgrywają niezwykle istotną rolę, jako łącznik pomiędzy prawem, rozumianym tu w sposób „pozytywistyczny”, tj. jako systemem złożonym wyłącznie z reguł, a innymi systemami normatywnymi, w tym także moralnością (Zirk-Sadowski M., *Wprowadzenie do filozofii prawa*, Warszawa 2011, s. 168 i n.). Nie będzie przesadą stwierdzenie, że próba odpowiedzi na pytanie o istotę zasad ogólnych prawa unijnego na przykładzie zasady autonomii dodałoby naukowego wymiaru pracy. Dlatego, jak wspomniałem, wydaje mi się, że pracy w tym kształcie przydałby się dodatkowy rozdział teoretyczny, filozoficzny, z pogłębionymi elementami analiz kluczowych problemów, jak zasady ogólne, natura notariatu – także jej krytycznego ujęcia, czy charakteru swobód rynku wewnętrznego UE.
31. Zauważam nadmierne rozbudowanie niektórych wątków, niepotrzebne są tak drobiazgowo streszczenia i omówienia wypowiedzi rzeczników generalnych, których opinie mają znaczenie, ale jednak zdecydowanie mniejsze niż orzecznictwo sądowe. Z drugiej strony brakuje szczegółowego omówienia niektórych problemów praktycznych.
32. Mimo, że Autorka koncentruje się na aspektach teoretycznych, można odczuć niedosyt w zakresie omówienia praktycznych problemów, z jakimi mogą się mierzyć notariusze w kontekście transgranicznym. Warto byłoby uwzględnić więcej przykładów ilustrujących faktyczne trudności notariuszy w zapewnianiu bezpieczeństwa obrotu prawnego w praktyce, szczególnie w odniesieniu do prawa europejskiego.
33. Mam wrażenie, że Autorka zbyt jednostronnie i w dużej mierze bezkrytycznie podchodzi do roli notariusza. W pracy Autorka wyraźnie przedstawia notariusza jako gwaranta bezpieczeństwa obrotu prawnego, co jest zgodne z główną tezą pracy. Niemniej jednak, brakuje szerszej dyskusji na temat potencjalnych ograniczeń roli notariusza w tym kontekście. Wskazanie na możliwe trudności związane z jego niezależnością i ograniczeniami, na przykład w sytuacjach konfliktu interesów, dodałoby pracy większej obiektywności.
34. Doktorantka w wielu miejscach, co zrozumiiałe, operuje analizą i przykładami z prawa UE (w tym orzecznictwa TSUE) oraz prawodawstwa krajowego, najczęściej polskiego. Ale w zasadzie nie wyjaśnia relacji tych systemów w tym analizowanym

zakresie. Innymi słowy nie jest jednoznacznie przesądzone na ile status notariusza wynika z prawa UE, a na ile są to regulacje krajowe i niemające łącznika z prawem UE. Zabrakło w związku z tym wskazania podstaw traktatowych i kompetencji (jej zakresu) UE co do regulowania bezpośredniego i/lub pośredniego na status notariuszy w państwach członkowskich. Te kwestie są obecne w pracy, ale rozproszone i nie wystarczająco pogłębione.

35. Np. na s. 30 Doktorantka zasadnie stwierdza, że rozpoznanie bezpieczeństwa prawnego wśród ogólnych zasad prawa UE sprawia, że zasada ta otrzymuje autonomiczny status w prawie UE, a więc nie musi być tożsama z bezpieczeństwem prawnym w rozumieniu prawa krajowego, mimo że zasada ta występuje w porządkach prawnych państw członkowskich. Ale co z tego w efekcie wynika np. dla spraw prowadzonych przed sądami krajowymi? Na s. 74 i kolejnych analizowane są różne funkcje notarialne, ale w zasadzie są to rozważania oparte o rozwiązania polskie, a jak to się ma do prawa UE i do innych państw? Te kwestie wymagałyby większej precyzji w opisie aby Czytelnik orientował się w jakim systemie prawnym jest dana analiza i dlaczego. Tym samym pojawia się kapitalna kwestia, a w pracy nieporuszana (tj. bez zdefiniowania i odniesienia tegoż do notariuszy) podziału spraw na sprawy unijne i sprawy krajowe i wynikające z tego konsekwencje. Czy w sytuacji krajowej też np. ww. zasada będzie rozumiana w sposób nadany jej prawem UE i relewantnym orzecznictwem TSUE? Albo w odniesieniu do rozważań dot. swobody przepływu kapitału i roli notariusza (s. 154 i n.), nie każdy przepływ kapitału, a w praktyce zazwyczaj właśnie nie, w czynnościach notarialnych będzie objęty reżimem prawa UE, a co za tym idzie swobodą przepływu kapitału. To rzecz warta jest przedyskutowania podczas obrony.
36. W zw. z powyższym – pojawia się moja krytyka, podpierana ww. uwagami ogólnymi i szczegółowymi, a dotycząca nieprzekonywującego/niejasnego w wielu miejscach połączenia analizy zawodu notariusza w prawie polskim z systemem prawa UE. Poszczególne części rozważań, choć napisane sprawnie, przepełnione informacjami, to nie tworzą jednak płynnej narracji na dany, obrany cel badawczy, a przynajmniej nie dostrzegam tego jako czytelnik.
37. Zarówno pierwszy, jak i drugi rozdział, zawierają rozważania o różnym poziomie, od przeciętnego do dobrego, na tematy które zakresowo mieszczą się w temacie rozprawy, ale jednak nie połączone określonym problemem badawczym. I tu pojawia się moja powiązana krytyka kolejna, wydaje mi się, że Autorka zbyt ogólnie i przewidywalnie sformułowała swoje cele / tezy i pytania badawcze.
38. Praca w aktualnej formie oczywiście broni się, mówiąc nieco kolokwialnie, ale mogłaby podnieść swój poziom poprzez taką usieciowaną analizę prowadzona pod konkretny problem prawny. Teraz w efekcie tak ogólnych i rozsianych nieco zadań badawczych, szerokiego podejścia do wielu poważnych naukowo kwestii, praca z natury rzeczy naszpikowana jest informacjami, mniej analizą i prezentacją własnych

poglądów i krytyki, a w efekcie praca ma nieco zbyt silny ładunek dokumentacyjny i podsumowujący dorobek legislacyjny, praktyki i doktryny prawa.

39. Choć praca skupia się głównie na teoretycznych aspektach działalności notariuszy, pewnym mankamentem jest ograniczona analiza praktycznych problemów, z jakimi mogą się oni spotykać w obrocie transgranicznym. Uwzględnienie większej liczby przykładów praktycznych mogłoby wzbogacić argumentację.
40. Zauważam, że zdarzają się Doktorantce pewne skróty myślowe, które nie są zdefiniowane, a w efekcie Czytelnik musi je rozumieć intuicyjnie. Dla zobrazowania: czym jest europejski model notariatu? Na s. 61 i n. są wartościowe rozważania o łacińskim modelu, ale o europejskim jest mowa, tylko wzmiankowo, znacznie wcześniej w rozprawie.
41. Zasadnie jest w rozprawie mowa o notariuszu jako obiektywnym arbitrze, którego zadaniem jest ochrona praw wszystkich stron danej transakcji, w tym konsumentów. W kontekście obrotu nieruchomości, dziedziczenia czy zakładania przedsiębiorstw, notariusz zapewnia, aby transakcje były przejrzyste, a prawa wszystkich stron były zabezpieczone. Taka rola notariusza wspiera stabilność obrotu prawnego oraz chroni obywateli UE przed ryzykami wynikającymi z braku wystarczającej wiedzy prawniczej. Jednak bez szerszego i potrzebnego odniesienia się do spraw konsumenckich, w tym mediacji jakie prowadzi notariusz w niektórych państwach członkowskich UE.
42. Autorka zasadnie zauważa, że na podstawie art. 56 TFUE ograniczenia w swobodnym świadczeniu usług wewnątrz UE są zakazane w odniesieniu do obywateli państw członkowskich mających swe przedsiębiorstwo w państwie członkowskim innym niż państwo odbiorcy świadczenia, z takim jednak zastrzeżeniem, że świadczący usługę może, w celu spełnienia świadczenia, wykonywać przejściowo działalność w państwie świadczenia na tych samych warunkach, jakie państwo to nakłada na własnych obywateli (s. 118). Oznacza to wyłączenie przepisów krajowych, które utrudniają świadczenie usług pomiędzy państwami członkowskimi w sposób pośredni lub bezpośredni. W konsekwencji powstaje nakaz skierowany do państw członkowskich dokonywania interpretacji prawa krajowego, zgodnej z zasadą swobodnego przepływu usług – ale stawiam pytanie w jakim zakresie powstaje ten obowiązek, podmiotów i przedmiotowo?
43. W rozprawie pojawia się, obrazując niejasności w analizie, stwierdzenie, że władzą publiczną jest władza, której działania mogą spełniać ten warunek bez konieczności *iurisdictio*. Z władzą publiczną wiążą się obowiązki, które mogły powstać w wyniku zbiegu woli, a więc umowy, lecz których spełnienie nie znajduje się w zasięgu jednostki, gdyż wymagają interwencji władzy państwowej (s. 127) – ale czy to jest pogląd z punktu widzenia doktryny krajowego prawa administracyjnego, a jeżeli tak – to jak to się ma do autonomicznego znaczenia pojęcia na poziomie UE?

44. Generalnie - rozprawa Moniki Setkowicz to wartościowe, choć nie pozbawione wad, opracowanie dotyczące istotnego zagadnienia z zakresu prawa unijnego i notarialnego. Praca charakteryzuje się aktualnością tematu, dobrze dobraną metodologią oraz poprawnie opracowaną literaturą. Doktorat wydaje mi się trochę pisany pod tezę, zaprezentowaną w samym jej tytule. Pracy brakuje pogłębionych analiz dotyczących zasad ogólnych oraz natury swobód rynku wewnętrznego oraz szerszego omówienia praktycznych problemów związanych z funkcjonowaniem notariatu. Mimo wskazywanych niedociągnięć, dysertacja stanowi cenny wkład w badania nad rolą notariusza jako gwaranta bezpieczeństwa obrotu prawnego w Unii Europejskiej.

IV. Ocena wykorzystania źródeł oraz formalnej i warsztatowej strony pracy

45. Literatura - wykorzystanie źródeł, mimo zasygnalizowania już w recenzji pewnych braków, oceniam pozytywnie, ale krytycznie - ich dobór jest trafny i relewantny, a ich wykorzystanie – poprawne metodologicznie. W niektórych częściach rozważań mam jednak pewien niedosyt co do powołanej literatury. Nie uważam za dobre rozwiązanie odwoływanie się w pracy doktorskiej do podręczników akademickich, a Autorka odwołuje się do nich i to przy rozważaniach dogmatycznych z rozdziału pierwszego.

46. W pracy brakuje odniesień do najważniejszej, ogólnej czy szczegółowej związanej z tematem pracy, literatury anglojęzycznej. Uwzględnienie takich źródeł mogłoby znacząco wzbogacić pracę, zarówno poprzez szerszy kontekst międzynarodowy, jak i przez zapoznanie się z perspektywą prawną innych państw europejskich i systemów *common law*. Poniżej przedstawiam dla zobrazowania propozycje wartościowych publikacji anglojęzycznych, które autorka powinna rozważyć w swojej pracy. Z prac traktujących o zasadach i UE jako organizacji integracyjnej zwłaszcza:

- a. Lenaerts Koen, Piet Van Nuffel, "European Union Law" (Oxford University Press, 2014). Książka ta zawiera dogłębną analizę struktury prawnej UE, w tym zasady praworządności oraz pewności prawa, o których pisze Doktoranta zbyt powierzchownie. Jest to istotna pozycja do zrozumienia, jak ogólne zasady prawa UE mogą wpłynąć na funkcjonowanie notariatu w państwach członkowskich. Zauważam, że sam Lenaerts jest powoływany, jego inna, mniejsza praca, ale zaliczam ten fakt na plus w tym zakresie.

Natomiast z zakresu tematu - notariat i ochrona prawna w Unii Europejskiej zwłaszcza:

- b. Hall, Graham, "The Notary in a Changing Society: A Comparative and Historical Analysis of the Notary Profession in Europe and the Anglo-American World" (Cambridge University Press, 2010). Książka ta jest komparatywnym opracowaniem, które porównuje systemy notarialne różnych państw. To cenne źródło do zrozumienia, jak systemy notariatu łacińskiego funkcjonują w kontekście prawnym Unii Europejskiej w porównaniu z systemami *common law*.
- c. García, Rodrigo, "The Notary in the European Union: Between Tradition and Modernity" (Hart Publishing, 2016). Publikacja ta bada rolę notariusza w UE, szczególnie w kontekście współczesnych wyzwań i reform wprowadzanych w

poszczególnych państwach członkowskich. Autor koncentruje się na prewencyjnej roli notariusza, co jest kluczowym przeciwieństwem elementem pracy pani Doktorantki.

Z kolei w zakresie problemu dot. odpowiedzialności notariusza (w kontekście regulacji dotyczących prania pieniędzy) zabrakło w pracy szerzej omówionego problemu:

- d. Hinterseer Kris, "Criminal Finance: The Political Economy of Money Laundering in a Comparative Legal Context" (Kluwer Law International, 2002). Książka ta stanowi istotne źródło analizy zarówno regulacji prawnych, jak i praktycznych wyzwań. Uwzględnienie tej publikacji mogłoby poszerzyć rozważania na temat roli notariusza w przeciwdziałaniu przestępczości finansowej.
- e. Alldrige Peter, "Money Laundering Law: Forfeiture, Confiscation, Civil Recovery, Criminal Laundering, and Taxation of the Proceeds of Crime" (Oxford University Press, 2003). Ta publikacja odnosi się do aspektów prawa karnego i finansowego, które są istotne dla odpowiedzialności notariuszy w UE. Uwzględnienie jej mogłoby wzbogacić część pracy dotyczącą odpowiedzialności notariusza za przeciwdziałanie praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu.

Odczuwam niedosyt w odniesieniu do analizy Doktorantki w zakresie charakterystyki swobód rynku wewnętrznego i świadczonych na nim usług notarialnych. Rozważania są zbyt ogólnikowe, a wsparte o wycinkowo dobraną literaturę, w tym często dość archaiczną. Zdecydowanie należałoby parę wzbogacić o takie prace literatury zagranicznej, jak:

- f. Barnard, Catherine, "The Substantive Law of the EU: The Four Freedoms*" (Oxford University Press, 2019). Praca Barnard jest fundamentalnym źródłem na temat swobód rynku wewnętrznego UE, w tym swobody świadczenia usług, która jest kluczowa dla zrozumienia roli notariusza na unijnym rynku prawnym. Autorka mogłaby skorzystać z tej książki, aby pogłębić analizę na temat usług notarialnych w kontekście swobody przepływu osób, towarów i kapitału.
- g. Weatherill Stephen, "Cases and Materials on EU Law*" (Oxford University Press, 2021). Weatherill w swojej książce analizuje orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej związane z rynkiem wewnętrznym. Rozważania na temat swobód rynku wewnętrznego mogłyby zostać uzupełnione o analizy przypadków dotyczących usług notarialnych w świetle prawa UE.

W zakresie zaś prawa międzynarodowego i notariatu zabrakło:

- h. Baldwin, Richard, and Charles Wyplosz, "The Economics of European Integration" (McGraw-Hill, 2019). Praca ta może dostarczyć szerszego kontekstu ekonomicznego dla roli notariatu w obrocie transgranicznym, szczególnie w kontekście przepływu kapitału i wpływu regulacji prawnych na rynki finansowe. Jest to pozycja interdyscyplinarna, która mogłaby wzbogacić ekonomiczne aspekty analizy notarialnej działalności.

A wreszcie, zwłaszcza odnosząc się do rozdziału pierwszego na nowo, w warstwie doktryny i filozofii prawa, jak wspominałem, powołana powinna zostać fundamentalna praca, tj.:

- i. Alexy Robert, "A Theory of Legal Argumentation: The Theory of Rational Discourse as Theory of Legal Justification" (Oxford University Press, 2009). Choć praca Alexy'ego nie dotyczy bezpośrednio notariatu, jej omówienie mogłoby przyczynić się do głębszej refleksji nad argumentacją prawną i stosowaniem prawa przez notariuszy. Teoria argumentacji mogłaby posłużyć jako teoretyczna podstawa dla rozważań na temat interpretacji prawa unijnego przez notariuszy.
- j. Raz Joseph, "The Authority of Law: Essays on Law and Morality" (Oxford University Press, 2009). Praca Raz'a na temat moralności prawa i autorytetu prawa mogłaby

wnieść do pracy kontekst teoretyczny związany z funkcją notariusza jako strażnika prawa i bezpieczeństwa prawnego, co mogłoby dodać filozoficznego wymiaru do analizowanej problematyki.

47. Uwzględnienie części z powyższych anglojęzycznych źródeł mogłoby znacząco wzbogacić rozprawę, zarówno pod względem teoretycznym, jak i praktycznym. Publikacje te poszerzają perspektywę porównawczą oraz oferują wgląd w kwestie transgranicznego obrotu prawnego i współczesne wyzwania związane z funkcją notariusza w Unii Europejskiej. W efekcie moja ocena tej strony rozprawy doktorskiej jest pozytywna, ale z istotną ww zaprezentowaną krytyką.
48. Warsztat naukowy pracy jest w efekcie powyższych uwag – dobry lub dostateczny. Rozprawa została wystarczająco opisana przypisami, powołania są co do zasady poprawnie dobrane. Z pewnością Doktorantka bardzo rzetelnie przedstawia powołane stanowiska innych autorów. Tym bardziej szkoda, że pominęła te ww. prace.
49. Poprawność języka, opanowanie techniki pisania pracy, warsztat zaprezentowany w spisach rzeczy i odsyłaczach oceniam pozytywnie. Pracę zaopatrzone w należycie sporządzoną bibliografię, z której Autorka rzeczywiście korzysta w toku wywodu. Bibliografia i przypisy mają właściwą formę. Spis rzeczy został sporządzony prawidłowo. Typograficznie praca została złożona starannie i poprawnie.

Konkluzja recenzji

Moja ocena rozprawy doktorskiej mgr Moniki Setkowicz, pt. „Notariusz jako gwarant bezpieczeństwa obrotu prawnego w Unii Europejskiej” jest pozytywna. Na podstawie przedstawionych w niniejszej recenzji uwag, komentarzy i krytyki uważam, że rozprawa doktorska mgr M. Setkowicz prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną z zakresu nauk prawnych, a jej ogólny poziom naukowy wykazuje umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez magistrantkę.

Tym samym uważam, że **wypełnia** ona kryteria określone we wskazanych we wstępie do niniejszej recenzji przepisach, a tym samym **wnoszę** o przyjęcie rozprawy i dalsze czynności w procedurze, tj. dopuszczenie do obrony.

Warszawa, dnia 20 września 2024 roku

Robert Grzeszczak